

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОЖИ

ЕВРОПСКА УНИЈА
СТВАРНОСТ, ЦИЉ, БУДУЋНОСТ

ЗВЕЗДИЦЕ НА ПЛАВОМ НЕБУ

Европске државе које су пре 1914. године биле доминантне на међународној сцени, потиснуте су на маргине утицаја након два најтрагичнија рата у историји човечанства, а нове светске силе, САД и СССР, поставиле су мерила међународне моћи. Већ 1946. године до изражаја је дошло чврсто опредељење за визију "Сједињених Европских Држава", чији је први корак требало да представља стварање Савета Европе. У позадини све оштријег сукоба Истока и Запада, европски покрет, који је почео да се организује 1948. године, све више јача. Пролазиле су бурне деценије, а процес интеграције био је знатно успораван чињеницом да Европа предуго тражи свој пут, без јасне представе о његовом смеру. Европској политици светила се чињеница да се од педесетих година није бавила исцрпном анализом ни својих полазишта, ни властитих идеја. Потоњи процеси интеграције учинили су данас привлачном моћ звезда на плавом небу заставе Европске уније. Тај простор представља пут и наду за јединство, савремене облике сарадње, свеколике олакшице, токове економије, безбедност и просперитет земаља чланица и оних које чекају прилику да им се придруже. Међу њима, Србија и Црна Гора, упркос свим унутрашњим тешкоћама, следи свој циљ.

Педесети век је суштински утицао на изглед европске сцене. "Стари континент" задесиле су многе буре и олује, кризе, ратови, поделе, али је у свом историјском наслеђу имао колевку политичке мисли, науке и културе човечанства. Почео је Октобарском револуцијом 1917. године, а завршио се револуцијом 1989. године, чији су симболи рушење Берлинског зида, распад Источног блока, Совјетског Савеза, Југославије, раздруживање Чешке и Словачке... С падом комунизма визија повратка Средње Европе у једну слободну, мирољубиву и просперитетну заједницу чинила се могућом, уз истовремену претњу нових подела поспешених социјалним и етничким напетостима. Тај период је био најозбиљнији тест издржљивости Европске заједнице. На прагу миленијума понављала се историја.

Дефинитивно формирање унутрашњег тржишта подстакнуто је новим изазовима, са којима је Заједница трабало да се ухвати у коштац, чије су најаве биле промене на Истоку и Немачко уједињење. Суочена са продубљивањем односа и предстојећим проширењем, Заједница се налази пред многим одговорним задацима.

■ БУДУЋИ ИЗГЛЕД ЕВРОПЕ

Данас је Европска унија суочена са многим искушењима за које се сматра да вишеструко превазилазе до сада познате размере проблема. Стручњаци који се озбиљно баве овим питањем, на првом месту истичу како ЕУ споро налази свој пут ка заједничком ставу у спољној, безбедносној и одбрамбеној политици. На тај начин, понекад доводи у сумњу ауторитет на светској политичкој сцени, јер нема јединствен оквир деловања, који почива на искристалисаним заједничким уверењима и циљевима. Због неодговарајуће и неефикасне организације припрема и доношења одлука, истичу експерти, умањена је и способност реформисања материјалне политике.

Европа је закључцима о проширењу донетим у Хелсинкију добила нову димензију, без познавања правих домета оваквог развоја. Након два реформска самита, у Мастрихту и Амстердаму, следио је самит у Ници, као трећи покушај чврстог сучељавања шефова држава и влада. Амбициозни пројекат европског уједињења данас стоји пред до сада највећим упитником. У годинама које су пред нама, Европа ће, савим извесно, мењати своје обриси. Но, увек када је реч о суштинским стварима, појављују се национални модели понашања и традиционалне историјске линије раздвајања. Сучељавање малих са великим, трагање за сопственим интересима, али и старих држава чланица које су против новопримљених, унапред су програмирани. Водећи тандем, Француска и Немачка, као да губи ритам. Све је додатно заоштрено драматургијом владиних конференција, једним застарелим моделом, у којем поени добијени у области унутрашње политике имају већи значај од јединствене борбе за заједничку нам Европу.

Након деценије муњевитих промена, Европљани треба да донесу одлуке које ће одредити будући изглед мировног устројства у овом веку. Европа стоји пред егзистенцијалним питањима. Од педесетих година прошлог века није било толико наднационалне интеграције колико је данас има, а и поред тога, европска идеја, односно представа о заједничкој будућности, никада није била израженија. Развојем управља интегрисано језгро Европе – Европска унија. И поред постигнутог успеха, процес консолидације европске интеграције имао је и падове.

Опште чињенице су да Европској унији недостају маневарска способност, ефикасност и транспарентност, за шта свакодневна пружа јасне примере, попут оставке Европске комисије, одговлачења у решавању косовског проблема, конфузна атмосфера финансирања *Agende 2000* ...

■ ПРИПРЕМЕ ЗА ПРОШИРЕЊЕ

Одлуком Европског савета, донетом 13. децембра 1997, у Луксембургу, Заједница почиње *Преговоре о приступању* са Пољском, Мађарском, Чешком, Словенијом, Естонијом и Кипром. Избором кандидата за прикључење у "првом кругу" и проширењем НАТОа на Пољску, Мађарску и Чешку направљен је план прикључења за проширење Заједнице. И поред позитивних сигнала, морала се смањити опасност од двоструког шока одбијања који би овакав избор могао да изазове код других држава, спремних за прикључење. На Самиту у Хелсинкију, одржаном децембра 1999. године, започети су преговори са још шест кандидата за прикључење – Летонијом, Литванијом, Словачком, Бугарском, Румунијом и Малтом, а Турској је признат статус кандидата за приступање.

Даља плурализација интересних позиција, повезана с проширењем, и умањење способности да се постигне консензус у процесу одлучивања отварају питање потребе за реформом. И поред постепене трансформације многих држава Средње и Источне Европе, где се сврстава и Србија и Црна Гора, приступање нових држава чланица прошириће јаз у Европској унији, који произилази из разлике у степену економског развоја, унутрашњег уређења, демократских промена... Сам број земаља које конкуришу за пријем и њихова полазна позиција преоптерећују садашње системе расподеле у аграрној политици, регионалним и структуралним фондовима. Након *Амстердамског уговора* није на прави начин искористићена прилика да се посредством *Agende 2000*. Европска унија припреми за следећи век. Уместо темељне реформе, цементиране су тренутне позиције. Испословано вредновање гласова током *Самита о проширењу* у Ници није довело само до размимоилажења између старих и нових чланова већ и између водећих држава – Немачке и Француске, где су на видело изашле резерве и бојазни које већ дуго тињају.

■ ДЕЦЕНИЈА ЗА ПРЕЛАЗНИ ПЕРИОД

Упркос чињеници да Европска унија није идеална породица, њено окриље пружа многе погодности и перспективе. Поготово за мање земље, оне у транзицији и на завршетку великих друштвених реформи. Процес придруживања је дуг и мукотран, једнако као и темељне промене кроз које су прошле новопримљене земље чланице и државе на "листи чекања". Безброј је услова, од унутрашње стабилности, питања стабилних граница, реформи оружаних снага, преко демократског устројства, људских и мањинских права, монетарних и финансијских токова, економске стабилности уопште до устројства правног система, еколошког уређења, саобраћајне инфраструктуре...

Логика намеће мисао да је чланство у Европској унији предност и перспектива. На тај начин решава се и питање безбедности земље, јер се након стављања звезде на плаву заставу отварају врата чланству у НАТОу. Лакше се добијају финансијска подршка, повољнији кредити, осигуран је бржи развој, пласман капитала, несметан проток људи, трансфер робе и услуга. Зато је од виталног интереса за Србију и Црну Гору да што пре постану чланица Европске уније. Шта значи фраза

Н О С Т , Ц И Љ , Б У Д У Ћ Н О С Т

“што пре”, нико са сигурношћу не може да пружи прецизан одговор. Свако лицитирање без правих (и правних) аргумената делује збуњујуће и ствара простор за непотребне шпекулације. Најчешће се помиње деценија као реалан временски оквир прихваћен у међународној заједници. Уосталом, тако нешто се могло чути и током недавне рунде преговора Србије и Црне Горе са високим представницима Европске уније, одржаних у Београду. Тема је, да се подсетимо, била: закључивање *Споразума о стабилизацији и придруживању*.

Дужину прелазног периода од десет година наметнула је Европска комисија у документу о коме се водила дискусија током прве рунде преговора. Преговарачки тим Европске комисије предводио је директор Дирекције за западни Балкан Рајнхард Прибе, а делегацију СЦГ министар иностраних послова Вук Драшковић, док су у њеном саставу били министар за људска и мањинска права Расим Љајић, шеф делегације Владе Србије Мирољуб Лабус и шеф делегације Владе Црне Горе Гордана Ђуровић.

Обе стране изразиле су велико задовољство због почетка преговора. Господин Прибе је похвалио добро припремљен састав Србије и Црне Горе и изразио оптимизам и наду да ће *Споразум о придруживању* наше земље Европској унији ускоро бити потписан.

■ БЕЗ РУКАВИЦА

И након београдског састанка остала је порука да се наше шансе за пријем у Европску унију могу проценити једино сагледавањем чињеница. Када се скину дипломатске рукавице и

политичка реторика оголи до свима разумљивог речника, три тешка проблема нам остају на плећима. Први се односи на рокове, а тиче се сарадње с Хагом, тачније “трансфера” генерала Ратка Младића у Трибунал. Постоји спремност на нивоу државних институција, али и апсурдно питање: како наћи човека ако није на нашој територији? Затим, ту је и проблем Космета, неодвојив од питања државног суверенитета и територијалног интегритета. Свако наметање решења или исхитрена одлука значили би далекосежно угрожену безбедност не само Балкана већ и целе Европе.

Најпосле, водеће људе Европске уније доводе у забуну нејасни односи чланица државне заједнице. Поготово прича о *композицијама* и *колосецима* у којој се неки уљуљукују, али прагматична Европа тражи прецизно стање ствари. Уосталом, представници владајуће политичке структуре у Подгорици јасно су упозорени на последице једностраног референдума за самосталну Црну Гору. Наравно, званичници Европске уније чули су и други страну – опозицију, која има сасвим опречан став и залаже се за очување заједничке државе.

Тврдоглаво инсистирање на некаквим “алтернативним правцима” води у балканску провинцију, а не у Европу. Иако су представници Европске уније крајње суптилни у наступима и суздржани у проценама, лагано губе стрпљење због нашег екстензивног договарања и усаглашавања. Изгледа да су трагови прошлих времена још присутни. Шанса постоји, она је реална, међутим, да би се остварила треба много напора, позитивне енергије, толеранције, поштовања интереса народа и искрена жеља. И још доста тога, а времена је мало... ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Пише Борисав КНЕЖЕВИЋ,
самостални саветник у
Канцеларији Србије и
Црне Горе за прикључење
Европској унији

Токови прикључења наше земље

ПРИНЦИПИ ПРИОРИТЕТИ УСЛОВИ

Веома је дуг и тежак пут којим се иде према европским интеграцијама. Морамо знати да је немогуће корачати пречицама и прескакати фазе, од кандидатуре до пуноправног чланства у Европској унији. Када анализирамо могућности наше земље морамо имати на уму да се на том плану годинама није ништа предузимало. После демократских промена створени су добри услови, доста је урађено и међународна заједница то цени. Наше позиције су све боље, али предстоји нам још много посла. Време које је пред нама ваљало би што делотворније искористити.

Треба знати да је СФРЈ била прва социјалистичка земља на геополитичкој мапи тадашње Европе са којом је Унија закључила неки правни акт. Била је то Декларација о односима СФРЈ и Европске економске заједнице (ЕЕЗ), закључена 2. децембра 1967. године. Након Декларације уследио је даљи развој сарадње СФРЈ и ЕЕЗ у виду трговинских споразума, опште шеме преференцијала, споразума о сарадњи и протокола о финансијској сарадњи.

Последња деценија 20. века донела је готово потпуни прекид сарадње. Ипак, Савезна влада тадашње СРЈ је, након укидања санкција, барем декларативно, започела са неким акцијама приближавања ЕУ тако што је усвојила *Програм рада на хармонизацији југословенског правног система са правним системом Уније*. Ипак, једини резултат рада на овом питању, у том периоду, био је превод *Беле књиге*, који је објављен 1997. године.

Године ратова, изолације и стављања под сумњу потеза државних органа неминовно су утицале на дугорочну политику и ставове међународне заједнице. Свет је слао јасне сигнале како су неопходне темељне друштвене и економске промене, стабилизација целокупног система. Изгубљено је драгоцене време, али то је процес кроз који је држава неминовно морала да прође.

■ ПРВА ФАЗА ПРИПРЕМА

Петооктобарске промене довеле су до тога да је улазак земље у ЕУ означен као један од приоритетних државних циљева. Најважнија институција која се бавила проблематиком придруживања ЕУ било је *Савезно министарство за економске односе са иностранством*, односно *Сектор за европске интеграције и регионалне организације и иницијативе* тог Министарства. Ипак, после сугестија примљених од иностраних званичника, одлучено је да се формира институционално самосталан орган, који ће се бавити свим аспектима придруживања наше земље Европској унији. Тако је крајем 2001. године формирана *Канцеларија Са-*

везне владе за придруживање СРЈ ЕУ (данас *Канцеларија СЦГ за придруживање ЕУ*), која је била институционални носилац свих процеса из те области. У њеној надлежности била је и организација такозваних *Консултативних радних група СРЈ/ЕУ - КРГ* (СТФ - Consultative Task Force), које су представљале прву фазу у припреми наше земље за преговоре о потписивању *Споразума о стабилизацији и придруживању* (Stabilisation and Association Agreement), у даљем тексту ССАП. КРГ је механизам који омогућава *Комисији ЕУ* и земљи која је у процесу придруживања да сагледају ситуацију у бројним областима друштвеног и привредног живота, и да промовишу делотворније приближавање стандардима ЕУ у тим областима. На сваком састанку КРГ усвајале су се заједничке препоруке, које представљају обавезујуће смернице за даље приближавање стандардима ЕУ. Одржано је укупно пет састанака КРГ (први 23. јула 2001, а последњи 9. и 10. јула 2002).

Након овог циклуса и одређене паузе у сарадњи, представници Европске комисије и званичници наше земље договорили су да се сарадња настави у оквиру новог механизма, под називом *Унапређени стални дијалог - УСД* (EPD - Enhanced Permanent Dialogue), који се, истини за вољу, суштински није разликовао од механизма *Консултативне радне групе*. Укупно је одржано девет састанака УСД (први 2. јула 2003, а последњи, девети, 8. новембра 2005). На последњем састанку разматрани су: сарадња са Судом у Хагу, политички критеријуми, права мањина и секторска питања - животна средина, статистика, економска и финансијска питања.

Тек после завршетка те фазе наступила је нова, којој печат даје документ о тзв. *Европском партнерству*. Европско партнерство је један од главних инструмената претприступне стратегије ЕУ према земљама које су потенцијални кандидати за чланство. Савет министара Европске уније је 14. јуна 2004. усвојио *Одлуку о принципима, приоритетима и условима садржаним у Европском партнерству са Србијом и Црном Гором укључујући Косово,*

према Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација од 10. јуна 1999. године. Партнерством су дефинисани краткорочни (12 до 24 месеци) и средњорочни (три до четири године) приоритети у припремама за интеграцију у ЕУ. Тај инструмент ће ексклузивно одређивати односе између ЕУ и наше земље све до потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању.

■ ДВОСТРУКИ КОЛОСЕК

Следећи корак битан за овај процес јесте тренутак када ЕУ почиње да примењује такозвани "двоструки колосек" према нашој земљи. "Двоструки колосек" је наговештен 3. и 4. септембра 2004. на неформалном састанку министара иностраних послова ЕУ у Валкенбургу код Мاستрихта (Холандија), да би своју формализацију добио 11. октобра ове године на састанку Савета ЕУ за опште и спољне послове у Луксембургу, када је одлучено да буде потписан један заједнички Споразум о стабилизацији и придруживању, али са два анекса (по један за обе републике), који се односе на трговинску, економску и евентуално неку другу секторску политику.

Оно што такође треба истаћи јесте да су након усвајања Уставне повеље и почетка примене "двоструког колосека" многе надлежности везане за придруживање ЕУ трансферисане са "савезног" на републички ниво. У Црној Гори тим се пословима бави Министарство за економске односе са иностранством и европске интеграције Републике Црне Горе. У Србији се тим пословима бавило Министарство за економске односе са иностранством Републике Србије, које је израдило Акциони план за усклађивање прописа Републике Србије са прописима ЕУ, који је Влада Србије и усвојила у јулу 2003. године. У априлу 2004. послерије евроинтеграција на нивоу републике преузела је Канцеларија Владе Србије за придруживање ЕУ, која је израдила Акциони план за реализацију приоритета из Европског партнерства (Влада Србије усвојила га је у априлу 2004), као и Националне стратегију Србије за придруживање Србије и Црне Горе ЕУ (усвојена 17. јуна 2005. на седници Владе Србије).

У складу са новонасталом ситуацијом у држави, Канцеларија СЦГ за придруживање ЕУ има надлежности у следећим областима: међународна и регионална сарадња, извршавање међународних обавеза СЦГ, демократија и владавина права, људска права и права мањина, унутрашње тржиште и трговина унутар СЦГ, војна питања, статистика, интелектуална својина,

стандардизација, акредитација, визе, азил, миграције и интегрисано управљање границама, те део надлежности из области заштите човекове околине (представник Канцеларије обавља функцију "фокалне тачке" у Европској агенцији за заштиту животне средине у име СЦГ). Канцеларија остварује главну координациону функцију у процесу придруживања ЕУ (она организује сваки састанак УСД), и наступа као "један преговарач/саговорник" у име обе републике (single interlocutor), на чему ЕУ доследно инсистира. Такође, та канцеларија има, а и убудуће ће имати ексклузивне надлежности када је реч о превођењу "европског законодавства" на српски језик (до сада је преведено 2.100 страна тзв. "европског законодавства").

После 12. априла 2005, када је усвојена позитивна Студија о изводљивости, коју је Савет ЕУ потврдио 25. априла 2005, следећи важан корак је потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању.

Чињеница да су све три скупштине усвојиле Резолуцију о придруживању ЕУ јесте добар сигнал да је СЦГ недвосмислено опредељена за европске интеграције. Охрабрује и недавно укључивање наше земље (заједно са осталим земљама западног Балкана) у стратегију претприступа ЕУ, где се нашала након што је у Бриселу потписала Споразум о учешћу у програмима ЕУ (25 програма).

"Премештање" земаља западног Балкана из Дирекције за спољне послове ЕУ (DG RELEX) у Дирекцију за проширење (DG ENLARGEMENT) изнова је афирмисало став ЕУ да жели да овај регион што пре пуноправно приступи ЕУ.

Правни основ за закључивање Споразума о стабилизацији и придруживању између Европске уније и држава западног Балкана јесте члан 310 Уговора о оснивању Европске за-

Структура споразума одговара структури ССП потписаних са Хрватском и Македонијом и готово је идентична са европским споразумима (изузетак је глава III):

- (I) Општи принципи
- (II) Политички дијалог
- (III) Регионална сарадња
- (IV) Слободно кретање робе
- (V) Кретање капитала и пружање услуга
- (VI) Хармонизација права
- (VII) Правосуђе и унутрашњи послови
- (VIII) Политика сарадње
- (IX) Финансијска сарадња
- (X) Институционалне, опште и завршне одредбе

једнице, на основу кога ЕЗ може са једном или више држава или међународних организација закључити споразуме о придруживању, који подразумевају узајамна права и обавезе, заједничке акције и посебне процедуре.

Споразум о стабилизацији и придруживању по типу је исти као и Европски споразум који су са ЕУ потписале земље Централне и Источне Европе. Садржај тог споразума - одредбе, циљеви, институције, заједничка тела, механизми, транзициони период - скоро је идентичан са европским документима. Основне разлике између ССП и европским документима јесу у садржају преамбуле и у одредбама о регионалној сарадњи. Склапањем ССП држави се, у преамбули, потврђује статус потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ (тзв. еволутивна клаузула), али се не дефинише унапред било какав датум приступања ЕУ.

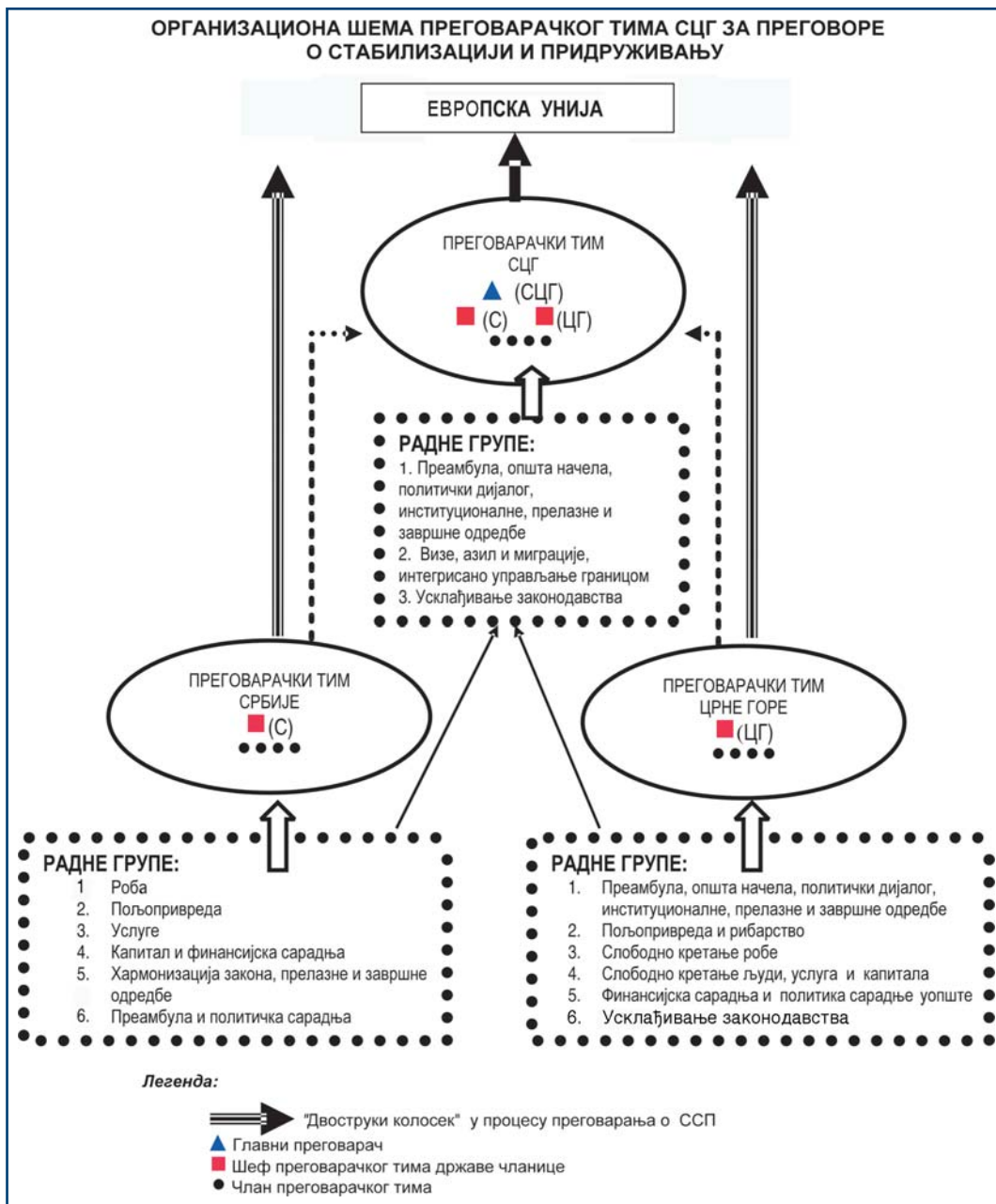
Споразум о стабилизацији и придруживању је "мешовит", односно закључује се између државе западног Балкана (ЗБ) и Европске заједнице и њених држава чланица, што значи да не ступа на снагу чином потписивања. Наиме, ССП уређује односе између државе западног Балкана и ЕУ у сва три основна подручја, односно стуба ЕУ:

- Европској унији,
- заједничкој спољној и безбедносној политици,
- полицијској и судској сарадњи у кривичним питањима.

Да би ступио на снагу морају га ратификовати Европски парламент и парламенти свих држава чланица.

Имајући у виду дужину процеса ратификације ССП, одредбе које се односе на трговину и питања која она повлачи за собом (конкуренција, државна помоћ, транспорт, царинска сарадња, заштита интелектуалне својине) примењују се одмах након потписивања ССП, односно ступања на снагу *Привременог споразума* (Interim Agreement) о трговини и питањима која су повезана са тим између Европске заједнице и државе западног Балкана. Основни циљ је обезбеђење *зоне слободне трговине* (ЗСТ) са ЕУ у року дефинисаном Споразумом, уз истовремено асиметрично, тј. брже укидање царина, о чему одлучује ЕУ. *Зона слободне трговине* ће у случају Македоније бити успостављена за десет година, а у случају Хрватске за шест. Саставни део тих споразума јесу анекси и преамбуле, те заједничке и једностране декларације.

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА ПРЕГОВАРАЧКОГ ТИМА СЦГ ЗА ПРЕГОВОРЕ О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Због специфичности "двоструког колосека" СЦГ има три преговарачка тима, и то за ниво државне заједнице, за Републику Србију и за Републику Црну Гору, али министар спољних послова СЦГ обавља функцију *главног преговарача* у име државе као целине.

На нивоу државне заједнице постоје три радне групе за преговоре о ССП:

- 1) Радна група за преамбулу, општа начела, политички дијалог, институционалне и завршне одредбе
- 2) Радна група за визе, азил, миграције и интегрисано управљање границом
- 3) Радна група за усклађивање законодавства

На нивоу Републике Србије постоји шест радних група за преговоре о ССП:

- 1) Радна група за преамбулу и политичку сарадњу
- 2) Радна група за пољопривреду
- 3) Радна група за слободно кретање робе

БЕЛА КЊИГА

Европска комисија обично објављује *Белу књигу* када жели да започне неки нови процес. *Бела књига*, дакле, представља темељ рада на неком процесу, рецимо, у овом случају, придруживању ЕУ.

Процес стабилизације и придруживања (СПП) представља посебну врсту регионалног приступа ЕУ државама западног Балкана (Албанија, Босна и Херцеговина, Република Македонија, Хрватска, Србија и Црна Гора). Основни циљ тог процеса јесте придруживање земаља овог региона ЕУ, уз истовремено успостављање пуне и трајне стабилизације, не само појединачних држава већ и региона у целини. Стабилизација подразумева трансформацију политичког, институционално-правног, економског и безбедносног система тих држава. У политичком смислу, стабилизација претпоставља пуно поштовање принципа демокра-

тије, владавине права, људских и мањинских права и слобода, али и развој цивилног друштва, изградњу институција и реформу јавне управе. Повећање производње и продуктивности рада јесу предуслови економског развоја и стабилности, а постижу се системском и структурном трансформацијом економског система и остваривањем макроекономске стабилности.

Парламентарном и цивилном контролом војно-полицијских структура у земаљама региона обезбеђује се трансформација безбедносног сектора, чиме се постиже регионална стабилизација. Инструменти помоћу којих Комисија ЕУ прати развој у поменутиим областима јесу годишњи извештаји Комисије за сваку државу појединачно (Комисија је, досад, објавила четири годишња извештаја за СЦГ), регионални извештај, те новоуведени механизам *Европско партнерство*, који се заснива на партнерству у приступању (*Accession Partnership*), осмишљеном за државе Средње и Источне Европе. *Споразум о стабилизацији и придруживању ЕУ* (тачније Европска заједница, као правно лице) досада је потписала са две државе западног Балкана – Македонијом и Хрватском.

4) Радна група за слободно кретање услуга

5) Радна група за слободу кретање капитала и финансијску сарадњу

6) Радна група за усклађивање законодавства, прелазне и завршне одредбе

На нивоу Републике Црне Горе постоји шест радних група за преговоре о ССП:

1) Радна група за преамбулу, општа начела, политички дијалог, институционалне, опште и завршне одредбе

2) Радна група за пољопривреду и рибарство

3) Радна група за слободно кретање робе

4) Радна група за слободно кретање људи, услуга и капитала

5) Радна група за финансијску сарадњу и политику сарадње уопште

6) Радна група за усклађивање законодавства

После деветог састанка УСД (8. новембар 2005), Европска комисија је органима у СЦГ задуженим за европске интеграције проследила најновији, четврти по реду Извештај о реформском напретку. На основу тог извештаја направљена је ревизија документа о Европском партнерству, који је такође достављен надлежним органима СЦГ у новембру 2005. године.

Агенда за преговоре о ССП са СЦГ

Редослед преговора	Садржај преговора
Званично отварање 10. октобар 2005.	Формални почетак
1. званична рунда 7. до 8. новембар	Садржај Споразума (преамбула, општи принципи, политички дијалог итд.); финансијска сарадња, неке политике сарадње, презентација Нацрта Споразума органима СЦГ
1. технички састанак средина децембра 2005.	Слободно кретање робе (индустријски, пољопривредни и рибљи производи, обрада пољ. производа) опште представљање – могућа прва дискусија о концесијама; преостале политике сарадње
2. технички састанак почетак марта 2006.	Слободно кретање робе (ако је потребно), слободно кретање услуга и капитала, оснивање предузећа; усклађивање законодавства, спровођење закона и правила о конкуренцији
2. званична рунда крај априла 2006.	Правосуђе, слобода и безбедност; слободно кретање радне снаге; опште и завршне одредбе
3. технички састанак средина јуна 2006.	Слободно кретање робе
4. технички састанак друга пол. јула 2006.	Важна питања из надлежности Европских заједница
5. технички састанак крај септембра 2006.	Финализација слободног кретања робе
3. званична рунда почетак новембра 2006.	Институционалне одредбе, наредна рунда (ако буде потребно).

Такође, вредно је поменути да је један од најважнијих програма помоћи ЕУ, од неколико који су тренутно оперативни у СЦГ, програм TAIEX (*Техничка помоћ и размена информација*).

Програм помоћи TAIEX, као Одељење Европске комисије, основано у оквиру Генералног директората "Проширење", осмишљен је као вид краткорочне техничке помоћи ради усклађивања правних прописа са правним тековинама Европске уније (*acquis communautaire*) и изградње неопходне административне инфраструктуре. То одељење финансира се из средстава која оствари мултилатерални програм PHARE/CARDS.

Програм је постао оперативан 1996, а државна заједница Србија и Црна Гора укључила се у TAIEX у мају 2004. године, када је

(24. маја) у Београду одржан први (уводни) семинар о могућностима које тај програм пружа државама корисницима. Пружа три основна вида краткорочне помоћи, а то су: студијске посете, семинари у земљи и експертска помоћ приликом израде закона. Такође, TAIEX омогућава земаљама корисницима приступ базама података, као што су Progress Editor (прати усклађивање домаћих правних аката са правним актима ЕУ) и TRADOS (олакшава сам процес превођења аката са енглеског на српски језик). ■

Пише др Тања МИШЧЕВИЋ
директор Канцеларије Владе Србије
за придруживање ЕУ

Преговори са Европском унијом

РЕЗУЛТАТ РЕФОРМСКИХ НАПОРА

Србија и Црна Гора започеле су, 7. новембра, преговоре за закључење *Споразума о стабилизацији и придруживању*, чијим ће се ступањем на снагу наша држава придружити Европској унији. Споразум ће бити закључен између Уније и њених чланица (јер се области покривене овим споразумом налазе у њиховој надлежности), са једне стране, и државне заједнице Србија и Црна Гора и Републике Србије и Републике Црне Горе, са друге стране. Овако велики број уговорница резултат је прихватања политике “двоструког колосека”, јер као и у односу на Унију, надлежности су и у нашем случају подељене између државне заједнице и две државе чланице.

Будући да је Савет министара ЕУ октобра 2004. године прихватио да у случају Србије и Црне Горе постоји приступ “двоструког колосека”, признајући заправо чињеницу да се надлежности за остваривање обавеза из *Процеса стабилизације и придруживања* налазе у рукама држава чланица државне заједнице Србија и Црна Гора, наши преговори о овом споразуму различити су од ранијих случајева. Споразум ће бити један, али ће о економским питањима (либерализације трговине и делова усклађивања) преговарати свака држава чланица државне заједнице понаособ.

Ова врста споразума представља нову генерацију уговора о придруживању која се примењује за земље западног Балкана; реч је о типском уговору чији је општи оквир одређен, али се прилагођава појединачној ситуацији у свакој држави укљученој у *Процес стабилизације и придруживања* (посебно у односу на рокове и темпо либерализације трговине). Споразум уобичајено има десет поглавља (као и у нашем случају): политички дијалог, регионална сарадња, слободно кретање роба, слободно кретање радника, услуга и капитала, усклађивање права, правосуђе и унутрашњи послови, политика сарадње, финансијска сарадња и институције придруживања.

■ КЉУЧНИ ДОКУМЕНТИ

Споразумом се ствара зона слободне трговине између Европске уније, с једне стране, и Србије и Црне Горе, с друге стране. То заправо значи да су његови основни делови дефинисани као либерализација трговине између уговорних партнера, а основни предмет преговора су рокови и темпо ове либерализације, те усклађивање законодавства у областима које су у вези са самим текстом Споразума: дакле, пре свега у домену стварања услова за несметану трговину са ЕУ.

Међутим, *Споразум о стабилизацији и придруживању* није само трговински уговор – он је специфичан јер има и политичке елементе, који чине његов мањи, али не и мање значајан део. Управо је то била тема прве званичне рунде преговора 7. новембра. На првом месту била је преамбула Споразума. Поред дефинисања страна уговорница, она садржи референце (позивања) на кључне документе на којима се темељи наш досадашњи и будући однос са Унијом. Тако је први пут у неком Споразуму о стабилизацији и придруживању своје место добило позивање на закључке Самита ЕУ – западни Балкан у Солуну, посебно статус потенцијалног кандидата за СЦГ и Европско партнерство, које дефинише приоритете у овом процесу. Чланом 1. Споразума дефинишу се основни циљеви придруживања – јачање демократије и владавине права, политичка, економска и институционална стабилност, успостављање оквира за политички дијалог, развој економске и међународне сарадње и јачање регионалне сарадње.

Треће питање о коме се разговарало, а без посебних преговора, јесте област општих принципа Споразума, где се поред економских (ефикасна тржишна привреда) акценат ставља на демократизацију, владавину права и заштиту људских права, те испуњавање међународних обавеза (па и сарадња са Трибуналом у Хагу). Око ових питања, дакле, није могло бити, нити је било преговора, јер су то основе на којима Унија и њене чланице почивају, па свака држава која жели да постане чланица ЕУ мора их у потпуности прихватити. Такође, општи принципи представљају суштински део Споразума – то значи да у случају да их се СЦГ не придржава, акт може бити суспендован.

Као и у случају општих принципа Споразума, регионална сарадња и политички дијалог (који се успоставља креирањем посебних институција) нису области око којих је могло бити посебних преговора. Област регионалне сарадње подразумева

потребу успостављања уговорног односа са земљама западног Балкана (и са онима које имају закључен овакав уговор, и са онима које га још немају), али и држава које су кандидати за чланство Уније, пре свега у домену јачања трговинских односа. Предмет преговора био је само рок у коме ће започети преговори за закључење тих уговора (конвенција). Политички дијалог, чији је циљ поступно приближавање СЦГ Европској унији, појачана конвергенција ставова о питањима у међународним односима, регионална сарадња и заједнички ставови о безбедности и стабилности у Европи, остварује се преко три органа, чије су генералне надлежности дефинисане овом приликом, а сва остала питања биће предмет каснијих рунди преговора. Тако је усаглашено да ће се установити Савет за стабилизацију и придруживање (у оквиру кога се остварује политички дијалог на највишем нивоу), Комитет за стабилизацију и придруживање (који прати ток усклађивања права и имплементације Споразума), те Парламентарни комитет стабилизације и придруживања (форум парламентарца обе уговорне стране).

Европски Парламент у Бриселу

■ КОСОВО И ЉУДСКА ПРАВА

Такође су током ове рунде преговора отворена и нека питања која представљају област сарадње између Уније и СЦГ и појединачно Србије односно Црне Горе, као што су економска и трговинска политика, транспорт, енергетика, банкарство, финансијска контрола, промоција инвестиција и сл. Отворена, јер предмет преговора нису биле све предвиђене области сарадње, а и преговарачки тим Србије дао је предлог да веома уопштене формулације које су понуђене у Нацрту споразума буду прецизиране стављањем акцента на неке, за нас посебно интересантне домене ове сарадње. Договор је постигнут да се о овим и осталим областима сарадње разговора на првом техничком састанку (половина децембра 2005. године).

Први дан преговора настављен је 8. новембра деветим пленарним састанком Унапређеног сталног дијалога ЕУ/СЦГ, што је уобичајена форма којом Комисија прати испуњавање наших обавеза у Процесу стабилизације и придруживања. Тако ће бити и убудуће – сваку званичну рунду преговора (а предвиђене су још две, у априлу и новембру наредне године) пратиће пленарни састанци Унапређеног сталног дијалога, а сваку техничку рунду преговора секторски састанци о стању у појединим областима. Унија је овога пута била заинтересована за питања сарадње са Трибуналом у Хагу и стања заштите људских, посебно мањинских права у СЦГ. И једна и друга тема су, несумњиво, од великог значаја за наш даљи процес европске интеграције, тако да смо били спремни да одговоримо на сва постављена питања. Није било речи ни о каквим роковима, већ о принципу и потреби потпуне сарадње са Трибуналом; такође, надлежни органи Србије пружили су Комисији до сада најсвеобухватније информације о домаћим процесима у вези са ратним злочинима, информације о доступности докумената и свих других питања с

тим у вези. Када је реч о заштити људских права, овога пута смо решили да будемо проактивни и да искористимо овај форум али и Комисију као начин да објективне информације о правима мањинских заједница у Србији преко Комисије стигну и у све друге органе Уније, посебно у Европски парламент. Наш предлог да на свака три месеца министарства Владе Србије сачине извештај о овим питањима, који ће бити поткрепљен и крајње прецизним подацима са терена а не само законским решењима, Комисија је оценила као знак зрелости и разумевања колико је ово питање значајно за Србију и њен углед у Европи.

Моја оцена је да смо, после почетне нервозе, која је разумљива будући да су свим домаћим преговарачима ово први преговори са Унијом (за шта се спремамо не неколико месеци, већ већина од нас неколико година) и да су они компликовани чињеницом да на страни СЦГ постоје три преговарачка тима, са три сета интереса, а са друге стране Европску комисију (која има мандат дефинисан од стране својих 25 држава чланица), учинили веома значајан корак. Посебно треба нагласити задовољство које је изразила Комисија нивоом спремности српског преговарачког тима за ову рунду преговора. Сва спорна питања, пре свега у односу на надлежност и обавезе уговорних страна, сада су дефинисана, и на њих се више током преговора не би требало враћати. Оно што нас очекује веома брзо јесте технички део преговора о либерализацији трговине, што јесу прави преговори које воде са Европском унијом појединачно Србија и појединачно Црна Гора.

Дакле, пут нимало једноставан и прилично компликован. Међутим, реч је о пословима које свакако морамо обавити да бисмо се могли сврстати у ред модерних, демократских, европских држава. Због тога је веома важно разумети да према Унији идемо зато што је то логичан резултат реформских напора који се предузимају а не зато што то Унија од нас тражи. Око таквог става, чини се, сада већ постоји консензус и у нашем друштву. Полако почињемо да разумемо да процес европске интеграције никада није посао само једне владе, једне странке, већ читавог друштва, и да је због тога реч о дуготрајном процесу. Процесу у коме сви морамо мењати и начин пословања и опхођења према послу, па и начин разумевања ствари и света око нас. ■

Поглед изблиза

ХОРИЗОНТ НОВОГ КОНТИНЕНТА

Прошла година је представљала симболичан крај подељене Европе створене на Јалти. Прикључење три балтичке државе, пет земаља централне Европе и два острва Средоземног мора, јединствена је појава у сваком погледу. Остало је "само" да се оствари јединство разлика: политичких, институционалних, економских, социјалних, језичких и културних. Тек тада ће проширена породица Уније бити складна и хармонична, а самим тим и успешна. Посматрајући новопримљене државе и оне које ће 2007. године постати пуноправни чланови ЕУ, шансе наше земље да уђе у Унију су сасвим реалне.

Поглед на мапу континента, где су жутом бојом означене земље чланице Европске уније, изгледа готово идилично. Тек понеко острво, Норвешка на далеком северу, Швајцарска у срцу и Балкан. Ако је постојбина Викинга имала своје разлоге за изостанак из Заједнице, баш као и земља сатова, државе Балканског полуострва жарко желе прикључење Унији.

Међутим, код великог броја грађана земаља чланица постоји доза резерве коју не скривају. Многи су се, на пример, тешко растали од матичне валуте. Французи никако да прежалe свој франак, Немци још тугују за марком, Грци уздишу због драме, Италијани са сетом помињу лиру... И популарни "Миле транзиција", симпатични телевизијски лик, оштро је бранио своје разлоге за неприступање Унији. Бранио се како је знао и умео, киселим купусом и љутим папричицама, грмео са своје дорђолске веранде, али ништа није помогло. Време га је прегазило, баш као и његов расклимани аутомобил, трошни кров над главом и штрафтасту пицаму. Шалу на страну, озбиљна истраживања показују да би многи грађани западноевропских земаља, без обзира на политичко опредељење, на референдуму гласали против проширења Уније. Отварање ка Истоку, изгледа, посебно збуњује јавно мњење Француске, земље која је, поред Немачке, била покретач стварања заједничког тржишта и геополитички центар јединствене Европе на Западу. Наиме, тим земљама тешко полази за руком да прихвате државе Истока. С друге стране, државе Источне Европе, које још зазиру од велесиља,

САВЕТ ЕВРОПЕ

Основан је 5. маја 1949. у Лондону, на иницијативу десет држава, као прва европска организација после Другог светског рата. Незванично се сматра келевком Европске уније. Тадашња Савезна Република Немачка приступила му је 13. јула 1950. године. Организација је, сходно члану 1. свог Статута, поставила задатак да успостави "тешњу везу између својих чланова ради заштите и унапређења идеала и начела који чине њено заједничко наслеђе, и ради поспешивања економског и друштвеног напретка". Овај задатак треба да се оствари заједничким деловањем на економском, социјалном, културном, научном, правном и административном плану, али и у области заштите, даљег развоја људских права и основних слобода. Савет Европе није надлежан за питање националне одбране!

Посебна брига организације јесте развијање и поштовање правне државе у Европи. Представници Савета Европе, сем осталог, саветују државе чланице приликом израде устава и закона, који се тичу правне државе, демократије или људских права.

Они надзиру регуларност парламентарних и других ва-

жних избора у државама чланицама и државама које желе да приступе организацији. Приликом последњих неколико председничких и парламентарних избора, представници Савета Европе били су присутни у Србији и Црној Гори.

Комитети Савета Европе оцењују, на пример, и да ли државе чланице поштују одређена права грађана.

Као резултат свог рада, Савет Европе може посебно да укаже на европске споразуме који су закључени у вези са поменутиим темама. Више од 170 конвенција Савета Европе дају печат праву његових држава чланица. Основне су Европска конвенција о људским правима (ЕКЛП) од 4. новембра 1950, са 11 протокола, Европска социјална повеља од 18. октобра 1961, Конвенција против мучења од 26. новембра 1987. и Конвенција о мањинама од 1. фебруара 1995. године.

Органи и институције: Комитет министара (41 министар спољних послова, или њихови опунномоћеници); Парламентарна скупштина (делегација два до 18 чланова из Парламента сваке државе чланице, укупно 301 посланик); Конгрес општина и региона Европе, Социјални фонда за развој.

Подручја активности: изградња и обезбеђење демократије, правне државе, поштовање људских права, очување европског културног наслеђа; форум за решавање проблема нетолеранције, миграције, нових технологија, биоетику, тероризам и међународни криминал.

радије се окрећу Атлантском савезу када је у питању спољна безбедност.

Али, свако противљење проширењу Уније значи кретање супротним правцем од онога у коме тече историја. Да бисмо се у то уверили, довољно је запитати се колика би била цена ускраћеног проширења у смислу политичке нестабилности континента и изгубљених економских могућности? По мишљењу експерата, трошкови реконструкције балканских земаља представљају неку врсту мерила за пропуштене прилике земаља.

Највећи изазов политичке природе јесте само питање проширења ка истоку, уз пуну сагласност свих лидера Европске уније. Једногласје није постојало ни када је била у питању јединствена валута, ни оквир за заједничку безбедност. Европљани ће убудуће морати да постигну консензус око аутономних спољних политика и политика одбране, на основама атлантског партнерства коме је враћена стабилност.

Грађани земаља староседелаца ЕУ кажу да им велику бригу задаје слика 25 земаља које, у таквом шаренилу, нису у прилици да омогуће складно функционисање Заједнице. Сматрају да ће у садашњем бројном стању доношење једногласне одлуке у Савету министара, на пример, бити право чудо. У случају одлучивања на основу већине, увек постоји могућност да мањине опструирају институције. Опрезни аналитичари упозоравају

ПРОСТОР И СТАНОВНИШТВО

У земљама Европске уније живи 475 милиона становника, што је трећа по величини популација после Кине и Индије. Иако је површина Заједнице, на пример, свега две петине САД, у њој живи за 57 одсто више људи.

Највећа по површини је Француска са 544 хиљада квадратних километара, а најмања је Малта 3.000 квадратних километара. Међутим, најмногљуднија је Немачка у којој живи 82.5 милиона становника, а на крају списка је опет острвска држава Малта са 400.000 становника.

на проблем који потиче од поремећене равнотеже, између најмногљуднијих и малих држава. На просторима проширене Европе, поред шест земаља у којима живи три четвртине популације, налази се осам држава средње величине и чак једанаест малих. У сваком случају биће неопходно направити компромис између два могућа приступа равноправности: између држава и између грађана, јер демократија подразумева већу заступљеност насељенијих земаља, при чему се оне са мањим бројем становника никако не смеју осећати подређеним. Треба се на-

дати да ће будући европски устав успети да реши овај све присутнији проблем.

У догледно време, велики изазов биће економске, односно финансијске природе. У јавном мњењу изражен је страх да би трошкови проширења Уније могли да буду превелики за њене чланице. Нико са сигурношћу не може да тврди о којим је износима, заправо, реч и која је њихова сврха? Шта представља то финансијско оптерећење у односу на економско благостање Уније, имајући у виду изузетно велике захтеве нових чланица?

Ако се изађе из строго буџетских оквира, у догледном времену, проширење доноси и предности које су, пре свега, политичке а потом и економске природе. Већина грађана је тога свесна.

ЧЛАНЦИ

У овом тренутку, Европска унија има 25 чланица. Улазак Румуније и Бугарске у те интеграцију очекује се 2007. године.

У европској чекаоници налазе се и Хрватска и Турска, али није извесно када ће те земље и ући у ЕУ.

Ипак, не желе сви да постану део Европске уније: становници Норвешке и Швајцарске су се на референдуму изјаснили против уласка у ЕУ. Међутим, и те земље имају споразум о сарадњи са ЕУ.

Једна занимљивост везана је за протокол. Наиме, на свим званичним местима заставе 25 земаља чланица поређани су тачно одређеним редом. Ни по величини држава, ни по дужини стажа, већ по абecedном реду првог слова у називу. Али не ка-

ко је то у међународној номенклатури, него онако као што име своје земље изговарају њени држављани на матерњем језику. На пример, Финска није означена словом "Ф" (Finland), како је то уобичајено, већ словом "С" (Suomi), како се на матерњем језику изговара. Мађарску не прати уобичајено слово "Н" (Hungary) већ "М" (Magarursag), и тако редом.

Дакле, редослед застава земаља ЕУ је следећи: Белгија, Чешка, Данска, Немачка, Естонија, Грчка, Шпанија, Француска, Ирска, Италија, Кипар, Литванија, Летонија, Луксембург, Мађарска, Малта, Холандија, Аустрија, Пољска, Португалија, Словенија, Словачка, Финска, Шведска и Уједињено Краљевство.

ПРОЦЕНА НАПРЕТКА У ТРАНЗИЦИЈИ

Када говоримо о нашим шансама за улазак у Европску унију, морамо добро познавати прилике и критеријуме. Рецимо, финансијски оквир под називом *Agenda 2000* и програм процеса проширења донет на заседању Савета Европе у Берлину 1999. године садрже једну методу процењивања.

Она предвиђа приказивање напретка који је остварен на путу транзиције, уз редовне извештаје глобалног карактера за сваку државу засебно. Тако се обезбеђује равноправно тестирање кандидата и објективност процене њихове ситуације.

Свака држава кандидат мора да истакне преузете мере прилагођавања детаљној контролној листи, што омогућава да се узму у обзир исти параметри за сваку земљу и транспарентност у процени. Извештаји које саставља Комисија заснивају се на вишеструко поузданим изворима, и они омогућавају такозвану укрштenu проверу. Поред информација које достављају земље кандидати, користе се и извештаји Европског парламента, процене које изводе садашње чланице ЕУ, радови међународних и невладиних организација...

Како би олакшала рад на усаглашавању, Комисија има функцију интензивног мониторинг надзора помоћу добро ухoданог механизма. У питању је партнерство за приступање које укључује све врсте помоћи у оквир вишегодишњег планирања. Оно одређује, на краткорочном и средњорочном плану, приоритете везане за демократију, макроекономску стабилизацију, нуклеарну безбедност...

До одлуке о приступању, у земљама које су се кандидовале вођено је 205 мисија у којима је учествовало више од 800 стручњака из разних области. У тај посао посебно су укључени Ује-

дињено Краљевство, Немачка, Шведска и Аустрија. Француска је уступила своје место Холандији и Финској.

Што се тиче политичких критеријума, инспекције се односе на функционисање разних институција. Веома пажљиво се прати начин на који се права и слободe грађана спроводе у пракси. Посебна пажња посвећује се поштовању људских права и заштити мањина. Нарочито се истичу мере које су земље кандидати предузеле или предузимају у борби против корупције на свим нивоима.

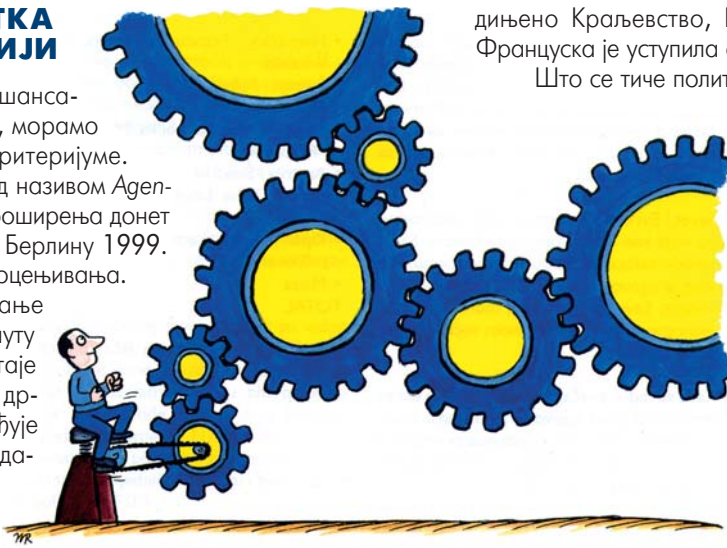
Постојање успешне тржишне економије оцењује се према степену либерализације цена и размене, активној

примени права својине у одговарајућем правном окружењу, постављању стабилног макроекономског оквира, постојању консензуса о економској политици, развојног стања ефикасног финансијског сектора...

ЛИЦЕ И НАЛИЧЈЕ ЕВРА

Што се тиче способности суочавања са притиском конкуренције и великим тржишним потенцијалима унутар Европске уније, она захтева довољан физички капитал, који укључује и вредност инфраструктуре.

У билатералним преговорима и даље се оштро расправља о садржају одређених осетљивих поглавља, као што су контрола на границама, трговина људима, пољопривреда, заштита животне средине... Проналажење решења, често по цену много уложеног труда и енергије, намеће се не само као могућност већ и обавеза. То је тежак, али исплатив и једино могући пут према месту на карти уједињене Европе.

Од 1. јануара 2002. за више од триста милиона грађана Европе коришћење евра је нормалан део свакодневног живота. Било је потребно да прође само десет година да би се од Уговора из Мастрихта (фебруар 1992), којим је утврђен принцип јединствене европске валуте, дошло до тога да у 12 земаља ЕУ евро буде у оптицају и у новчаницама и у ковном новцу. То је изузетно кратко време за спровођење операције која је јединствена у историји.

Евро је заменио валуте које су, у многим земљама, представљале вековне симболе и инструменте националног суверенитета. При том је нова валута Европу знатно приближила економском уједињењу и грађанима дала јаснији осећај припадности заједничком европском идентитету. С евром у целу људи могу да путују и траже најповољнију прилику за куповину у највећем делу Уније, а да не морају да замењују новац.

Како је рођена идеја о јединственој европској валути? Још далеке 1970. године у Вернеровом извештају – тако названом по тадашњем премијеру Луксембурга – предложено је приближавање економија и валута шест земаља ЕЕЗ. Први корак у том правцу учињен је тек марта 1979. године, када је успостављен Европски монетарни систем (ЕМС). ЕМС је сачињен тако да смањи варијације у девизним курсевима валута земаља чланица. Допуштене су флукуације у распону од 2,25 до шест посто. Али механизме тог система ослабиле су бројне кризе изазване нестабилношћу долара и слабошћу неких валута које су постале жртве спекуланата, нарочито у ситуацијама међународне затегнутости.

Потреба да се успостави подручје монетарне стабилности постојала је све израженија што је Европа више напредовала у заокруживању јединственог тржишта. Јединствени европски акт, потписан фебруара 1986. године, логично је подразумевао приближавање европских привреда и потребу да се ограниче флукуације међусобних курсева њихових валута. Како се може очекивати да јединствено тржиште, засновано на слободном кретању људи, робе и капитала, правилно функционише, ако се валуте које се на њему користе могу девалвирати?

Према мишљењу стручњака, девалвација валуте значила би незаслужену предност у конкуренцији и довела до неправилности у трговини. Јуна 1989. године, на састанку Европског савета у Мадриду, председник Комисије Жак Делор изнео је план и временски програм остваривања економске и монетарне уније (ЕМУ). Тај план је касније, фебруара 1992. године, уграђен у Уговор из Мастрихта. Уговором су утврђени критеријуми које зе-

ПОМОЋ НОВИМ ЧЛАНИЦАМА

прошле године, затим 12,5 милијарди ове године и 15 милијарди евра 2006. године. То ће, сматрају стручњаци, омогућити привредама десет нових чланица ЕУ да ухвате корак са 15 "староседелаца". Неке од нових земаља имају заиста снажан раст, а интеграција њих 10 у осталих 15 земаља ЕУ добрим делом је изведена захваљујући уклањању трговинских баријера током деведесетих година и домаћим реформама које спроводе владе поменутих десет земаља.

То су неки показатељи везани и за мотиве пријема у чланство ЕУ. Србија и Црна Гора могу се и морају препознати у њима. Шта би то значило за нашу посусталу привреду, друштво уопште не треба посебно коментарисати.

Нешто више од 75 милиона нових грађана ЕУ зарађује у просеку само 40 одсто прихода које имају грађани осталог дела Заједнице. Зато је аранжманима о приступању предвиђена финансијска помоћ од десет милијарди евра

мље чланице морају да задовоље да би се квалификовале за ЕМУ. Сви ти критеријуми односили су се на економску и финансијску дисциплину: сузбијање инфлације, смањење каматних стопа, свођење буџетског дефицита на максимум три посто бруто друштвеног производа (БДП), ограничавање задужења државе на највише 60 одсто БДП и стабилизација девизних курсева.

У протоколима уз Уговор, Данска и Велика Британија задржале су право да не учествују у трећој фази ЕМУ (прихватање евра), чак и ако задовоље критеријуме. Та могућност названа је "opting out" (неучествовање). После референдума, Данска је објавила да не намерава да прихвати евро. Шведска је, такође, изразила резерву. Морао је постојати неки начин да се осигура стабилност јединствене валуте, јер инфлација смањује конкурентност привреде, подрива поверење људи и снижава њихову куповну моћ. Тако је успостављена независна Европска централна банка (ЕЦБ), са седиштем у Франкфурту и задатком да утврђује каматне стопе како би одржала вредност евра. Европски савет је јуна 1997. године у Амстердаму усвојио две значајне резолуције.

Прва од њих, позната као "пакт о стабилности и расту", обавезивала је земље учеснице да одржавају буџетску дисциплину. Предвиђено је да оне пазе једна на другу и не допусте да ниједна од њих направи превелики дефицит.

Друга се односила на економски раст. У њој се наводи да су земље чланице и Комисија чврсто опредељене да се постарају да питање запослености остане на самом врху дневног реда ЕУ. Европски савет је децембра 1997. године у Луксембургу усвојио још једну резолуцију о координацији економских политика. Она је обухватала и значајну одлуку да "министри држава у евро-зони могу да се незванично састоју и расправљају о питањима њихове заједничке специфичне одговорности за јединствену валуту". Политички лидери ЕУ су тако отворили пут за још тежње везе између земаља које су усвоиле евро – везе које су излазиле из оквира монетарне уније и обухватале финансијску, буџетску, социјалну и фискалну политику.

Напредак у остваривању ЕМУ олакшао је отварање и довршавање јединственог тржишта. Упркос немирној ситуацији у

ШЕСТ КОРАКА ОД СЕДАМ МИЉА

Земље које желе да приступе Европској унији треба да прођу пут који сачињава шест етапа. Прва је *израда студије изводљивости*, која изражава процену спремности државе да са ЕУ започне преговоре о *Споразуму о стабилизацији и придруживању*. Ту студију је наша земља већ сачинила. У преговорима о закључењу поменутог споразума утврђују се дужина прелазног рока за стварање зоне слободне трговине са ЕУ и оквирни рок за усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ у приоритетним областима.

Споразум о стабилизацији и придруживању је међународни уговор између ЕУ и државе западног Балкана и истовремено представља програм реформи које та држава треба да спроведе како би стекла статус кандидата за чланство у ЕУ. Он представља правни оквир којим се утврђују односи државе потписнице и ЕУ у области слободног промета људи, робе, услуга и капитала, правосуђа и унутрашњих послова, конкуренције, финансијске сарадње, усклађивања закона и другим областима. Тај споразум мора да буде ратификован у свим државама чланицама ЕУ.

Споразум се спроводи у времену које је договорено током преговора за његово закључење.

Придružена држава која жели да постане пуноправна чланица ЕУ подноси званичну кандидатуру за чланство. Од Европске комисије та држава добија упитник о мерама које треба да предузме како би постала чланица ЕУ. После добијања одговора на упитник, Европска комисија даје мишљење о спремности односне државе да отпочне преговоре о чланству. Мишљење Европске комисије мора да усвоји Савет министара, који потом закључује званичан почетак преговора са том државом.

У току преговора о чланству у ЕУ разговара се о обавезама које нису укључене у *Споразум о стабилизацији и придруживању*. Реч је пре свега о роковима у којима држава кандидат мора да испуни услове за стицање пуноправног чланства.

После окончања преговора потписује се Уговор о приступању, који предвиђа тачан тренутак од којег почиње пуноправно чланство. Од тог момента, за нову државу чланицу важе сва права и обавезе које произилазе из Уговора о приступању.

свету (криза на берзи, терористички напади и рат у Ираку), евро-зона је имала ону врсту стабилности и предвидљивости која је потребна инвеститорима и потрошачима. Поверење грађана Европе у евро подстакнуто је успешним и неочекивано брзим пуштањем у оптицај кованог новца и новчаница у првој половини 2002. године.

Људи су били задовољни јер им је олакшано да нађу најповољнију прилику за куповину, пошто сада могу директно да пореде цене у разним земљама Европе. Евро је постао друга валута по значају у свету. Он се све више користи у међународним плаћањима и као резервна валута, поред америчког долара. Обједињавање финансијских тржишта у евро-зони је убрзано, а интегришу се не само фирме које посредују у куповини већ и берзе. Акциони план ЕУ, који се односи на финансијске услуге, треба да буде реализован до краја 2005. године. ■

С. ЂОКИЋ
Б. КОПУНОВИЋ

Одбрамбени ослонац спољне политике

МИСИЈЕ ЗА ЕВРОПСКЕ СНАГЕ

Промењена међународна ситуација, односно нови регионални и међународни безбедносни изазови, изнедрили су потребу да се развију нови облици заједничке одбране Европе. Стога су деведесетих година прошлог века постављени темељи за изградњу заједничких одбрамбених снага.

стваривање стратегијског концепта о европском идентитету безбедности и одбране почело је с формирањем поморског дела снага EUROMARFOR 1992, односно крајем 1995. године, када је настао Еврокорпус. Сам концепт заснива се на *Петерсбуршкој декларацији*, којом је одређена структура кризног менаџмента унутар Западноевропске уније (ЗЕУ). Декларацијом је утврђено да војне снаге ЗЕУ могу да буду употребљене за хуманитарне задатке и спасавање, миров-

Н О С Т , Ц И Љ , Б И Д У Ћ Н О С Т

не операције и задатке борбених снага у кризном менаџменту, укључујући и наметање мира. *Петерсбуршка декларација* представља први покушај да се ЗЕУ трансформише у одбрамбене снаге ЕУ. Покушај је настављен и на међувладиној конференцији у Мاستрихту, која је у члану 17. *Уговора* преузела задатке из *Петерсбуршке декларације*. На основу тога су доцније мировне снаге ЗЕУ упућене у мисију у БиХ и операцију на Јадранском мору.

Заједничка безбедносна политика ЕУ базира се на *Споразуму из Мастрихта (1991)* и *Споразуму из Амстердама (1997)*. На међувладиној конференцији у Мастрихту земље ЕУ су се сложиле са увођењем заједничке безбедносне политике као другог стуба ЕУ, са јасним изгледом да он прерасте у заједничку одбрамбену политику. Како ЕУ није добила властите одбрамбене политичке инструменте, ЗЕУ је проглашена саставним делом развоја ЕУ. Тиме је Европска унија добила могућност да захтева од ЗЕУ да изради и спроведе акције ЕУ које се односе на безбедносну политику.

■ АУТОНОМНИ КАПАЦИТЕТИ

Уговор из Амстердама појачао је везу ЗЕУ са ЕУ. Њиме је потврђено да ће чланице ЕУ усаглашавати ставове по појединим међународним питањима, договарати се и једногласно иступати пред међународном заједницом. Тиме ће остваривати и одговарајући политички утицај на очување мира у свету, унапређење међународне сарадње, јачање демократије и људских права. Заједничка спољна и безбедносна политика намеће обавезу ЕУ да брани опште вредности својих чланица, своје основне интересе и независност и безбедност. Одређивање заједничке одбрамбене политике усклађено је са политиком НАТОа.

На Хелсиншком самиту, одржаном 1999. године, ЕУ је одлучила да развије аутономне капацитете, доноси одлуке, и тамо где НАТО као целина није ангажован, да преузме и извршава војне операције под вођством ЕУ. Земље чланице морају да буду у могућности да до 2003. године, у року од 60 дана ангажују и најмање једну годину одрже војне снаге од 50.000 до 60.000 људи, оспособљене за извршавање задатака из *Петерсбуршке декларације*.

На специјалном заседању у Лисабону, 2000. године, Европски парламент потврдио је своју сагласност са тако дефинисаним оквиром за нове мисије европских снага и захтевима за изградњу и коришћење њихових колективних капацитета.

Уговор из Нице (2001) појачава надлежности ЕУ у области безбедности и одбране и уговара нову организацијску структуру безбедносно-политичких и војних тела ЕУ. Тим уговором ЕУ је од ЗЕУ коначно преузела надлежности у области одбрамбене политике.

Циљеви европских снага могу се одредити као заштита виталних интереса сваке земље од свих врста агресије; доприношење безбедности и колективној одбрани европског региона; учешће у међународним мировним операцијама и извршавање јавних, општих и цивилних безбедносних задатака у конкретним случајевима. На основу *Споразума Берлин плус*, недостајуће материјалне капацитете у области одбране ЕУ може да преомости користећи капацитете НАТОа – уз одобрење Алијансе. Данас су снаге ЕУ присутне у БиХ, у оквиру мисије Алтеа и Зимбабвеу.

На врху хијерархије снага ЕУ јесу Војни комитет и Војни штаб. Војни комитет чине шефови генералштабова држава чланица, а његова улога је саветодавна, док је Војни штаб задужен за планирање вежби и активности у време криза. Чини га до 135 официра.

Пошто је коришћење војних капацитета последње средство које треба применити, ЕУ развија и цивилне аспекте менаџмента криза, за које је одређен посебни комитет – CIVKOM.

Заједничка спољна и безбедносна политика ЕУ упућује њене чланице на формулисање заједничке одбрамбене политике, усклађене са политиком НАТОа. Она не подразумева надметање са Северноатлантском алијансом, већ успостављање равнотеже. У законском смислу, заснива се на постојећим међународним законима, пре свега *Повељи УН* и националном суверенитету, као и на такозваном вредносно-базном систему, унутар којег оквир одбране демократије и људских права превазилази принципе суверенитета и међународних закона.

■ ОКОСНИЦА ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Радикалне промене броја и организације институција ЕУ и њихових овлашћења наступиле су углавном осамдесетих година прошлог века. Данас су *Европски парламент*, *Савет ЕУ*, *Европска комисија*, *Суд правде*, *Ревизиони суд*, *Европска инвестициона банка*, *Економски и социјални комитет*, *Комитет региона* и *Европски медијатор* окосница те организације.

Поред наведених институција, одговорних за обављање основних функција због којих ЕУ и постоји, почетком 2000. године приступило се образовању три нова органа: *Политичко-безбедносног комитета*, *Војног комитета* и *Војног штаба ЕУ*. Стварање тих тела и њихова улога у остваривању европског идентитета и одбране тек ће показати свој значај у ЕУ као целини.

Европски парламент чине посланици бирани директним изјашњавањем грађана држава чланица о кандидатима са кандидатских листа различитих странака. Мандат изабраних посланика траје пет година. Државе чланице су у Скупштини заступљене са различитим бројем посланика, што одражава економску снагу и политички утицај сваке чланице понаособ.

Савет Европске уније, такозвани *Савет министара*, чине углавном министри спољних послова земаља чланица. У *Европској комисији* се профилишу делокруг, мотиви и циљеви осталих институција ЕУ. Првобитно стручно-саветодавни и извршни орган, она је данас централна институција са великим овлашћењима у оквиру правне и законодавне иницијативе, заштите и старања о Споразуму и прописима ЕУ. Комисија је и најбројнији орган ЕУ, са 16.000 чиновника. У врху тог извршног органа су угледне политичке личности и експерти из привреде, трговине, финансија. Они морају да поступају потпуно независно од влада земаља из којих долазе и да се придржавају интереса ЕУ.

Основна намена *Суда правде* јесте старање о потпуном уграђивању заједничког права у право држава чланица. Одлуке *Суда правде*, засноване на заједничком праву за грађане ЕУ, имају често значајне уставне и економске последице за државе чланице, земље кандидате или претенденте на чланство у ЕУ. *Ревизиони суд* одговоран је за сталну и продубљену контролу финансијског пословања ЕУ.

Најзначајнија финансијска институција ЕУ јесте *Европска инвестициона банка*, која располаже самосталним фондовима финансирања, учествује у учвршћивању економија, запошљавања и побољшања квалитета живота грађана земаља чланица, даје зајмове за финансирање различитих пројеката ван ЕУ.

Економски и социјални комитет чине три врсте представника: послодавца, радника и слободних професија. Он је одговоран за припрему мишљења о заједничким законима и крупним социјалним задацима који се односе на те три категорије људи.

Комитет региона обезбеђује редовне консултације представника регионалних и локалних власти земаља чланица о питањима која се непосредно односе на њихове интересе. ■

С. ЂОКИЋ

1948.

7–11. мај

Хашки конгрес: више од хиљаду делегата из око 20 европских земаља расправља о новим облицима сарадње у Европи. Они се изјашњавају у прилог успостављању "Европске скупштине".

1949.

27–28. јануар

Као резултат Хашког конгреса оснива се Савет Европе. Његово седиште је у Стразбуру.

1953.

Током времена, скоро све европске земље постају чланице Савета Европе.

1951.

18. април

У Паризу шест земаља – Белгија, Француска, Немачка (Савезна Република), Италија, Луксембург и Холандија – потписују Уговор о оснивању европске заједнице за угљ и челик (ЕСКС). Уговор ступа на снагу 23. јула 1952, за период од 50 година.

1960.

4. јануар

На предлог Велике Британије, Стокхолмском конвенцијом установљено је Европско удружење за слободну трговину (ЕФТА), које чини један број европских земаља изван ЕЕЗ.

1972.

22. јануар

Европска заједница у Бриселу потписују уговоре о приступању са Данском, Ирском, Норвешком и Великом Британијом.

1973.

1. јануар

Данска, Ирска и Велика Британија приступају Европској заједници, па се број чланица повећава на девет. Норвешка остаје изван, после референдума на ком је већина становника гласала против чланства.

1979.

28. мај

Европска заједница потписује уговор о приступању са Грчком.

7. и 10. јун

Одржавају се први непосредни избори за Европски парламент са 410 посланичких места.

1981.

1. јануар

Грчка приступа Европској заједници чиме се број земаља чланица повећава на десет.

1985.

7. јануар

Жак Делор постаје председник Комисије (1985–1995).

12. јун

Европска заједница потписује уговоре о приступању са Шпанијом и Португалијом.

Подсетник

КЉУЧНИ ДАТУМИ

1986.

1. јануар

Шпанија и Португалија приступају Европским заједницама и повећавају број чланица на 12.

17. и 28. фебруар

Јединствени европски акт потписан у Луксембургу и Хагу. Ступа на снагу 1. јула 1987.

1989.

15. и 18. јун

Трећи непосредни избори за Европски парламент.

9. новембар

Срушен је Берлински зид.

9. децембар

Европски савет у Стразбуру одлучује да сазове међувладину конференцију о даљем раду на остваривању економске и монетарне уније (ЕМУ) и политичке уније.

1990.

19. јун

Потписан Шенгенски споразум којим се укида гранична контрола између земаља чланица Европске заједнице.

3. октобар

Немачка је поново уједињена.

14. децембар

У Риму почиње међувладина конференција о ЕМУ и политичкој унији.

1991.

9–10. децембар

Европски савет у Мاستрихту усваја Уговор о Европској унији. Уговор поставља основу за заједничку спољну и безбедносну политику, тешњу сарадњу у области правосуђа и унутрашњих послова и стварање економске и монетарне уније, укључујући и јединствену валуту.

1992.

7. фебруар

У Мастрихту потписан Уговор о Европској унији. Ступа на снагу 1. новембра 1993.

1993.

1. јануар

Створено јединствено тржиште.

1994.

9. и 12. јун

Четврти непосредни избори за Европски парламент.

24–25. јун

На састанку Европског савета на Крфу, ЕЗ потписује уговоре о приступању са Аустријом, Финском, Норвешком и Шведском.

1995.

1. јануар

Аустрија, Финска и Шведска приступају ЕУ, чиме се број чланица повећава на петнаест. Норвешка остаје изван Уније, после референдума на коме је већина становника гласала против чланства.

1998.

30. март

Почиње процес приступања нових земаља кандидата. У њему учествују Кипар, Малта и 10 земаља централне и источне Европе.

3. мај

Европски савет у Бриселу утврђује да 11 земаља чланица (Аустрија, Белгија, Финска, Француска, Немачка, Ирска, Италија, Луксембург, Холандија, Португалија и Шпанија) испуњава захтеве за усвајање јединствене валуте 1. јануара 1999. Грчка ће им се прикључити касније.

31. децембар

Утврђује се чврст и непроменљив однос између валута које ће бити замењене евром.

1999.

1. јануар

Почиње трећа фаза ЕМУ: валуте 11 земаља ЕУ замењене су евром. Јединствена валута је пуштена у оптицај на тржиштима новца.

2002.

1. јануар

Становници подручја важења евра почињу да користе новчанице и ковани новац ове валуте.

13. децембар

Европски савет у Копенхагену одлучује да десет земаља кандидата (Кипар, Чешка Република, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Словачка и Словенија) може да приступи ЕУ 1. маја 2004. Приступање Бугарске и Румуније очекује се 2007. године. Одлучује се да разговори са Турском могу да започну уколико, на основу извештаја и препорука Комисије.

2003.

16. април

ЕУ у Атини потписује уговоре о приступању са Кипром, Чешком Републиком, Естонијом, Мађарском, Летонијом, Литванијом, Малтом, Пољском, Словачком и Словенијом.

2004.

1. мај

Кипар, Чешка Република, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Словачка и Словенија приступају Европској унији. ■